

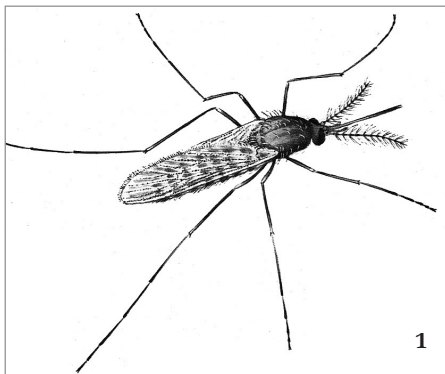
Jubileum Jaroslava Weisera

Parazitolog RNDr. Jaroslav Weiser, DrSc., je v České republice zakladatelem a ve světě spoluzakladatelem studia biologických metod v boji s hmyzem v zemědělství, lesnictví apod. Tento směr studia se orientoval na výzkum mikrobiálních a houbových nákaz a hmyzích parazitoidů, tj. dravých druhů hmyzu a roztočů, jež by bylo možno použít i k hubení hmyzu např. v sadech, na polích nebo ve skladech.

Narodil se 13. ledna 1920 v Praze. V minulém roce jsme bohužel opomenuli jeho devadesátiny, za což se mu omlouváme, a proto dnes chceme popřát nestorovi českých parazitologů a entomologů k jeho jednadřadesátému narozeninám.

Jaroslav Weiser po ukončení studií na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze pracoval v letech 1945–47 jako asistent v parazitologickém oddělení Zoologického ústavu této univerzity a v letech 1948 a 1949 jako parazitolog na univerzitě v Sarajevu. V r. 1951 se stal vedoucím oddělení parazitologie v Biologických ústavech v Praze. Zprvu se zabýval použitím DDT ve zdravotnictví. Ve Spoláně ve spolupráci s Bohumírem Rosickým vyvinuli insekticid Nera-emulzi (na bázi DDT), s jehož pomocí snižovali početnost komárů na jižní Moravě a východním Slovensku. Pokračováním tohoto výzkumu bylo testování syntetických pyretrínů.

Od r. 1962 působil J. Weiser v Entomologickém ústavu ČSAV jako vedoucí oddělení patologie hmyzu. Již jsme uvedli, že je zakladatelem biologických metod boje s hmyzem pomocí chorob nejen u nás, ale i ve světě: jako první objevil dvě skupiny hmyzích virů – poxvirů a iridovirů – a vysoce aktivní kmeny bakterií napadajících hmyz. Inicioval průmyslovou výrobu viru granulózy obaleče jablečného a použití tohoto viru proti obaleči jablečnému (*Cydia pomonella*). Podílel se na objevení bak-

1 Komár písklavý (*Culex pipiens*) – příklad hmyzu, jehož studiem se Jaroslav Weiser mimo jiné také zabýval. Podle: M. Kunst a J. Zpěvák (1978)

terie *Bacillus thuringiensis* jako významného patogena v boji s hmyzem, především s housenkami škodlivých druhů motýlů. Studium rozšířil i na houby, zabýval se výzkumem *Beauveria bassiana*, dále různými viry, prvky a červy a pro tyto jednotlivé skupiny vychoval specialisty. Věnoval se systematicky výzkumu mikrosporidií a popsal řadu druhů a vyšších taxonů. Nalezl a izoloval entomopatogenní hlístici *Steinernema carpocapsae* a zavedl její kultivaci. Tato hlístice se stala mezinárodně užívaným bioinsekticidem např. proti housenkám blýskavky červivcové (*Spodoptera exigua*), kovolesklece jižního (*Chrysodeixis chalcites*) nebo mûry zelné (*Mamestra brassicae*), případně k ochraně proti larvám tiplic (*Tipula* spp.).

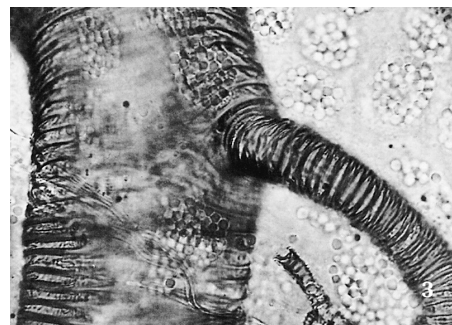
Je autorem několika knižních publikací. Nejprve uveřejnil společně s Bohumírem Rosickým *Moderní insekticidy* (v r. 1951) a *Škůdci lidského zdraví* (dva díly, 1951 a 1952), později samostatně *Nemoci hmyzu* (1966) a *Atlas nemocí hmyzu* (1977),

dále *Parazitické hlístice hmyzu* (v r. 1988, spolu se Zdeňkem Mráčkem) a *Biological Control of Vectors* (1991). Rovněž spolupracoval s ruskými autory (např. N. A. Telengou). Celkem publikoval více než 250 původních vědeckých prací v českých a významných mezinárodních časopisech. (Z příspěvků v *Živě* můžeme zmínit např. články *O biologickém boji s hmyzem* – 1959, 2: 41–42 nebo *Také motýli mají své viry* – 2001, 4: 148–150). Je emeritním vědeckým pracovníkem Entomologického ústavu Biologického centra Akademie věd ČR, v. v. i., a patří sice k nejstarším, ale stále velice pilným pracovníkům v oboru patologie hmyzu.

Jaroslav Weiser uspořádal několik mezinárodních konferencí o problematice přirozených nepřátel hmyzu, o hmyzích patogenech, nemocech hmyzu, parazitoidech a predátorech. Na první konferenci, která se konala v r. 1958 v Praze, se šli nejpřednější odborníci ze západního světa, kteří ho chtěli poznat osobně, a velký počet výzkumných pracovníků z východních zemí, kteří tak poprvé měli možnost setkat se a navázat styk s vědci ze západu. J. Weiser tím významně přispěl k celosvětové spolupráci v tomto oboru.

Oddělení patologie hmyzu, které vzniklo po sloučení Entomologické laboratoře ČSAV s oddělením biologie Biologických ústavů, bylo s 11 pracovníky nepočtenějším oddělením Entomologického ústavu ČSAV. Počet pracovníků se však po r. 1970 postupně snižoval, až o 20 let později bylo oddělení zcela zrušeno. Já považuji toto rozhodnutí vědecké rady Entomologického ústavu za chybné.

Jaroslav Weiser navázal ve svém oboru v poslední době spolupráci s Výzkumným ústavem lesního hospodářství a myslivosti, v. v. i., kde se věnuje problematice chorob pilatek a ploskohřbetek v lesních porostech. Přejí mu dobré zdraví, spokojenost, radost z vykonané práce a stále tak dobrou náladu, jak ukazuje jeho fotografie z r. 2008 ze semináře o problémech lesnické entomologie v Kostelci nad Černými lesy.

2 Fotografie ze semináře lesnické entomologie v r. 2008. Zleva: Jan Patočka, Jaroslav Weiser, Ivan Hrdý a Václav Skuhravý. Foto I. Vaněčková-Skuhravá

3 Obrázek z článku J. Weisera v *Živě* (2001, 4: 148) – dýchací trubice (trachea) housenky při naze viru polyedrie, jejíž buňky mají jádra vyplněná světlolomnými mnohostěny – polyedry se shlukují virových částic. Jejich množství v hmyzím hostiteli je ohromné. Foto J. Weiser